

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

מרן יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

במסיבה עבור החזקת הישיבה

א' נשא תשב"ז

דרוש בפרשת ברכת כהנים

• וְבֵרַכְךָ ה' בְּמִמּוֹן. וַיִּשְׁמְרֶךָ מִן הַלַּסְטִים וּמִן הַיֵּצֵר הָרָע. יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ
בעוסקך "בתורה". יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ שִׁיתְקַבְּלוּ "תפילותיך" • בברכת כהנים
טמון ברכות לאין שיעור כפי צורך כל אחד • לפעמים אין האדם יודע בעצמו
מה שהוא לטובתו • כל המוקדם בקרא מוקדם לברכה • תדיר ומקודש איזה
מהם קודם • טעם שמקדים וְבוֹלֵן לִישְׁשֹׁכְר • הברכה שבממון הוא כשיודע
איך להתנהג בה כהוגן • כשנותנים ממון להחזקת תורה ותפילה, נעשה
הממון עצמו "מקודש" כמו התורה והתפילה

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת העניין

שנת תשע"ט לפ"ק



יצא לאור ע"י
מערכת לשון קדשו

מאנטריאל קאנאדא - 1-514-585-3040

צו נעמען א חלק דורך א קרעדיט קארטל: 718-673-2199

קונטרס 106

לשמיעת הדברות קודש:

072-3333419 (בארץ ישראל)

718-298-4641 (בארה"ב)

(פון איידאפע 3333419-72-972+)

צו הערן די תורה א' נשא תשכ"ז

דרוקט: #→227.1→4→16 (דרוקט אלע נומערן אינאיינעם)

(11 מינוט) זייער קלאָר

• וְהָם יֵעָלוּ לְזָכְרוֹן •

לע"נ נפש נקי ויקרה, מופלג ושקדן בתורה, וביראה טהורה,
עסק בתורה ובתפלה בחמימות מתוך יסורים בכל כוחותיו עד להפליא

הבחור יואל יצחק ע"ה בן הר"ר משה נ"ו לויפער

זכרה לו אלקי נשמתו לטובה אשר נפשו היתה קשורה בדברות קדשו של מרן רביה"ק ז"ע,
ומדי שבוע בשבוע בתורתו יהנה בקול רם בקונטרסים "לשון קדשו" שהיו רגילים על לשונו,
וזאת היתה לו למשיב נפשו לכלכל את רוחו בימי חליו וצערו הקשים, כאשר התענג מצוף
אמרותיו הטהורים, ומבארו שאב חיות והתחזקות באמונת אומן לעתות בצרה

שבק לן חיים ביום ג' סיון תשע"ט לפ"ק

חיות שלא הניח אחריו וש"ק נא לומר לפני הלימוד שיהא לעילוי נשמתו

•

לע"נ הרה"ח עוסק בצרכי ציבור באמונה, בונה ומקים עולמות של קדושה, ישיבות ובתי מדרשות ומקוואות לזכות את הרכים

הרה"ח ר' יהונתן בנימין בן הר"ר אברהם צבי ז"ל פייערווערקער

אשר עמד כל ימיו כעבד נאמן לעשות רצון קדשו של רביה"ק, יומם ולילה לא ישובת בצרכי ציבור ולהעמיד הדת על מכונה
נפטר י"ג סיון תשנ"ט לפ"ק

•

לעילוי נשמת האשה החשובה והצנועה יראת ה' היא תתהלל

מרת דינה בת מוה"ר יוסף ז"ל

אשת הרה"ח מוה"ר שלום כהנא ז"ל

נפטרה י"ג סיון תשנ"ד לפ"ק

•

תנצב"ה



KolSatmar.com

קושיות ודיוקים בענין ברכת כהנים

א

ס'שטייט אין די וואָכעדיגע סדרה:

וַיִּדְבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, דַּעַר אֵיבִירשְׁטער הָאָט געזאָגט פֿאַר מֹשֶׁה רַבִּינוּ, כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מִזֶּאֶל בִּעֲנֹשְׁתִּי אִידֵן, אָמֹר לָהֶם, זֶאֱלֹסֶט זֵי זֶאָגֵן, אַזֹּי ווי ס'שטייט [ווייטער נוסח] בִּרְכַּת כֹּהֲנִים, יִבְרַכֶּךָ ה' וְיִשְׁמְרֶךָ, יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִחַנֶּנָּה, יֵשָׁא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶּׁם לָךְ שְׁלוֹם].

ב

קושיא א

אומרו אָמֹר לָהֶם מוֹיֶטֶר, דַּכְּבֵר הֹכִיר שִׂיאֹמֹרו כֵּן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בֹּאֹמֹרו "לֵאמֹר" וּבֹאֹמֹרו "כֹּה תִּבְרְכוּ" (און) "לֵאמֹר", וואָס דאַרף ער זאָגן נאָכאַמאַל "אָמֹר [לָהֶם]", [ויהי די שיאמר] כֹּה תִּבְרְכוּ [אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל] יִבְרַכֶּךָ ה' וְיִשְׁמְרֶךָ, מיינט מען דאַך אַז מ'ברוּךְ בִּעֲנֹשְׁתִּי [הַכֹּהֲנִים לִישְׂרָאֵל בִּאֲמִירַת הַפֶּה], וואָס דאַרף ער זאָגן דעם אָמֹר, ס'איז שוין מִמִּילָא [מוֹכֵן שִׁיחִיָּה בִּדְרָךְ] אָמֹר לָהֶם.

ג

קושיא ב

ברש"י: יִבְרַכֶּךָ ה' בִּנְכֻסִּים, וְיִשְׁמְרֶךָ שְׁלָא יִבְאוּ עֲלֶיךָ שׁוֹדֵדִים לִיטוֹל מִמּוֹנְךָ, כִּי הִקְבִּ"ה הוּא הַנּוֹתֵן הוּא הַשּׁוֹמֵר וואָס איז טייטש יִבְרַכֶּךָ ה' וְיִשְׁמְרֶךָ. זאָגט רש"י: יִבְרַכֶּךָ ה' בִּמְמוֹנְךָ, ער זאל דיך בִּעֲנֹשְׁתִּי מִיט 'געלט'. וְיִשְׁמְרֶךָ, זאָגט ער, אַ בֶּשֶׁר וּדָם אַז ער גיט אַיינעם אַ מִתְּנָה, ער גיט אים געלט, איז ער נישט געזיכערט [דערמיט, ווייל] ס'קאַנען קומען לִסְטִים און עס צונעמען פון אים. הָאָט דַּעַר בּוֹרָא כֹּל עוֹלָמִים געזאָגט [וְיִשְׁמְרֶךָ], אַז דַּעַר בּוֹרָא כֹּל עוֹלָמִים גיט [בִּרְכַּת מִמּוֹן], קען ער 'אַפֿהיטן' מ'זאל עס נישט צונעמען. [עד כאן דברי רש"י].

ד

ויש להבין למה הוצרך לומר להדיא ברכה בפני עצמה וְיִשְׁמְרֶךָ מִן הַלְּפָטִים, הלא כשאמר יִבְרַכֶּךָ ה' בִּמְמוֹן, כבר נכלל בזה שיהיה נשמר, דבאם לאו הרי הוא בכלל קללה ולא ברכה (ב) לכאורה אַז לִסְטִים נעמען עס צו, איז דאַך עס נישט קיין 'ברכה' וואין כאן יִבְרַכֶּךָ בִּמְמוֹן], איז דאַך נאָך אַרגער [מן אילו לא היה נתברך בִּמְמוֹן מעיקרא, אַזֹּי ווי] ס'שטייט דאַך^ג

^א ברש"י (ו, כד): יִבְרַכֶּךָ. שיתברכו נכסין. וְיִשְׁמְרֶךָ. שלא יבאו עליך שודדים לטול ממוןך, שהנותן מתנה לעבדו אינו יכול לשמרו מכל אדם, וכיון שבאים לסטים עליו ונוטלין אותה ממנו, מה הנאה יש לו במתנה זו, אבל הקב"ה הוא הנותן הוא השומר. והרבה מדרשים דרשו בו בספרי.

^ב כן הוא לשון המדרש (רבה יא, ה. תנחומא סימן י), 'יברכך ה' בממון.

^ג ברש"י פרשת בחקותי (כו, כ) על הפסוק שבתוכחה ותם לריק כְּחֶם: הרי אדם שלא עָמַל, שלא קָרַשׁ, שלא יָרַע, שלא נָכַשׁ [לקט עשבים מתוך הורעים], שלא קָסַח [קָצַר], שלא עָדַר [נָחַר], ובשעת הקציר בא שָׂפּוֹן ומלקה אותו, אין בכך כלום. אבל אדם שְׁעָמַל וְקָרַשׁ וְיָרַע וְנָכַשׁ וְקָסַח וְעָדַר וְנָחַר וּמְלָקָה אותו, הרי שְׂנִיָּו של זה קהות. (והוא מדברי התורת כהנים שם).



אדם שלא עָמַל ולא חָרַשׁ איז נישט שְׁנִי קהות אַז ער האָט נישט, אַז מ'האָט אָבער געזייעט און געאַקערט און נאָכדעם קומט צו גיין [השדפון] און מ'נעמט עס צו (שהכל נאבד), איז די צרה גרעסער.

ס'זעט אויס [משם כן] דאָס איז שוין עפעס אַ 'קללה' [דהוא מכלל התוכחה וְתם לְרִיק כְּחֶכֶם, ואם כן בוודאי מכלל 'הברכה' של יְבָרְכֶךָ הוא שלא יארע לו כזה].

[וואס כן בזה שאמר יְבָרְכֶךָ ה' מובן ממילא] נו אודאי דער בורא כל עולמים קאָן [אַפּהיטן], דאָס ווייסט מען אַליין, אַז דער בורא כל עולמים 'גיט' קען ער 'אַפּהיטן', אָבער וואָס דאָרף מען עס דערציילן [באומרו וְיִשְׁמְרֶךָ], אַז ער זאָגט [רק] 'יְבָרְכֶךָ ה' בממון איז טייטש ער זאָל דיך בענטשן אַז מ'וועט נישט דאָרפן [דורכגיין צער הלסטים, ואם כן ממילא נכלל בזה גם השמירה], צו וואָס דאָרף מען האָבן אַן עקסטערע [לשון], אַן עקסטערע ברכה וְיִשְׁמְרֶךָ.

ה

קושיא ג

במדרשים דרשו הרבה דרשות בברכות אלו, ובתרגום יונתן בחר פירוש אחד בכל ברכה, ואצל יְבָרְכֶךָ מפרש דקאי על "הממון" וְיִשְׁמְרֶךָ מן המזיקין, יא"ר ה' פָּנִינוּ אֱלֹהִים בעוסקך "בתורה", וְיִשְׁא ה' פָּנִינוּ אֱלֹהִים לקבל "תפילות" שלך

אין ספרי איז דאָ זייער אַסאך פשטים אויף דעם, אַזוי ווי רש"י זאָגט דאָן (ד"ה וישמרך) ¹ [אז] אין ספרי איז ער נדרש בכמה פנים.

דער תרגום יונתן, ער זאָגט דאָ בקיצור, כֹּה תְבָרְכוּ, בְּהִדָּא לִישָׁן [יימרוּן להוֹן], אין דעם לשון זאָל מען זאָגן, ער רעכנט אויס יְבָרְכֶךָ ה' וְיִשְׁמְרֶךָ [יא"ר ה' פָּנִינוּ אֱלֹהִים וְיִחַנֶּנּוּ יִשְׂא ה' פָּנִינוּ אֱלֹהִים וְיִשְׁש לָךְ שְׁלוֹם, כל הנוסח] אַזוי ווי דער פסוק אינעווייניג, פירט ער אויס די גאַנצע ברכת כהנים [בלשון הקודש כמו שנכתב בפסוק].

און דערנאָכדעם זאָגט ער אַ "פשט", ער זוכט זיך אַרויס איינס פון די אַלע [פשטים] וואָס שטייט אין די מדרשים.

יְבָרְכֶךָ ה', ער זאָל דיך בענטשן בְּעֶסְקֶךָ, אין געשעפט, [בענייני] משא ומתן. וְיִשְׁמְרֶךָ, רעכנט ער אויס די מזיקים, - אַזוי ברענגט דער מדרש אויך, - רעכנט ער אויס [בתרגום יונתן] עפעס זעקס ערליי מזיקים, ער ברענגט דאָרטן די 'נעמען' [לילי, ומזייע, ובני טיהרי, ובני צפירי, ומזיקי, וטלני], אַזעלעכע און אַזעלעכע, פון אַלע זאָל מען [דיך] אַפּהיטן.

יא"ר ה' פָּנִינוּ אֱלֹהִים, יא"ר ה' פָּנִינוּ במאור תורה, בְּעֶמְקֶךָ, ווען דו ביסט 'מעמיק' אין די תורה, זאָלסט פאַרשטיין, וְיִגְלִי לָךְ טְמִירִין [שְׁיִגְלָה לך סודות התורה].

¹ הובא לעיל סוף הערה א.

² במדרש רבה (יא, ה): דבר אחר, וְיִשְׁמְרֶךָ מן המזיקים המקיפים אותך, שנאמר (תהלים צא, ז-יא) 'פל מצדך וגו' כי מלאכי יצוה לך וגו'.

³ על פי לשון המדרש רבה (יא, ו. והובא גם בפירוש יונתן על התרגום יונתן): דבר אחר יא"ר זה 'מאור תורה', שיאיר עיניך ולבך בתורה, ויתן לך בני תורה, כמה דחיאמא (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור.

⁴ בתרגום יונתן שלפנינו הנוסח במעסקך, ולא ידענו באיזה דפוס ראה רבינו הנוסח במעמקך.



יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֵינוּ, יִסְבֹּר לָךְ אֶפְרַיִם בְּצִלּוֹתָךְ, [ער זאל] מִקְבֵּל זֵינן דִּי תַפִּילוֹת. אַזוֹי טײַטשט ער דער תרגום יונתן, טײַטשט ער אויס די גאַנצע ברכת כהנים.

1

קושיא ג

ויש להבין למה הקדים ברכת המזון, לברכת התורה וקבלת התפילה. והלא קיימא לן דמה שמוקדם בקרא הוא חשוב יותר, ובכאן הלא תורה ותפילה בודאי חשובים מן המזון

ג) לכאורה, דער כלל איז, ווער ס'איז מוקדם בקרא איז מוקדם לברכה, [כי מכיון שמוקדם יותר בהפסוק, זה מורה על חשיבותו שהוא חשוב יותר משלאחריו, וכמו שמצינו] ביי ברכת הפירות^ה, אַז ס'טײַט פריער אין פסוק איז עס קודם, דאָס ערשטע [לברכה]. נו וועלעכס איז פריער, דאָס ערשטע. דאָס ערשטע [והחשוב יותר] איז תורה, און תפילות, און דערנאָך [הערשט] קומט געלט.

צום סוף איז גאָר פאַרקערט [בסדר הכתוב לפי דרשת התרגום יונתן], דער פסוק הייבט אָן מיט געלט, קודם זאָגט ער יְבָרְכֶךָ ה' במזון, און דערנאָך הערשט זאָגט ער דאָס, [יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֵינוּ בתורה, יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֵינוּ בתפילה]. [וצריך ביאור למה נאמרו הברכות בסדר זה].

2

קושיא ד

במדרש: וְיִשְׁמְרֶךָ מִן הַיָּצֵר הרע

ד) ווידעראום אינעם מדרש איז [דאָ] נאָך אַ פשט^ט, וְיִשְׁמְרֶךָ, מיצר הרע.

ח

קושיא ה - מתוך הדרוש

ה) גם הקשו המפרשים למה נאמרו הברכות בלשון נוכח כלפי העם, יְבָרְכֶךָ, וְיִשְׁמְרֶךָ, יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֵינוּ. דלכאורה היה לו לומר בהלשון שאומרים בתפילה שהוא בלשון נוכח להש"ת, ברכם, שמרם, האר ה' פניך אליהם וגו'.

^ח בגמרא ברכות (מא): דאמר רב יוסף ואיתימא רבי יצחק, כל המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה, שנאמר (עקב ח, ח) אֶרֶץ חֹשֶׁה וּשְׂעָה וְגִפְסָה וְתִמְנָה וְרִמּוֹן, אֶרֶץ זֵית שָׁמֶן וְדָבָשׁ. ולהלן בגמרא (מא): רב חסדא ורב המנונא הוּי יתבי בסעודתא, אייתו לקמיהו תמרי ורמוני, שְׁקֵל רב המנונא בְּרִיךְ אֱתָמְרֵי בְּרִישָׁא, אמר ליה רב חסדא לא סבירא ליה מר להא דאמר רב יוסף ואיתימא רבי יצחק כל המוקדם בפסוק זה קודם לברכה, אמר ליה זה שני לארץ וזה חמישי לארץ. [פירש"י: זה שני לארץ. אֶרֶץ זֵית שָׁמֶן וְדָבָשׁ דכתיב בסיפיה דקרא, הפסיק אֶרֶץ את הסדר, וחזר לעשות זיתים ותמרים חשובים מתאנים ורמונים, שהרמון חמישי לארץ הכתובה בראש המקרא, ודבש שני לארץ הכתובה בסופו], אמר ליה מאן יהיב לן נְגִידָה דְּפָפוּלָא [רגלים של בזל] ונשמעינן [נשמעך, ונלך אחריו תמיד].

ובשלחן ערוך (או"ח ריא, ד): כל הקודם בפסוק אֶרֶץ חֹשֶׁה וּשְׂעָה, קודם לברכה, וארץ בתרא הפסיק הענין, וכל הסמוך לו חשוב מהמאוחר ממנו לארץ קמא, הילכך תמרים קודמים לענבים, שזה שני לארץ בתרא וזה ג' לארץ קמא.

הג"ה ודוקא שאוכל ענבים כמות שהן, אבל אם עשה מהן יין שקובע ברכה לעצמו בפה"ג חשובה והיא קודמת לברך עליו תחלה, אבל מעשה קדירה מחמשת מיני דגן, היא חשובה יותר מברכת היין. כל הנאמר סמוך לארץ קמא, קודם למה שנאמר סמוך לארץ בתרא, לאחר ששוה לו בסמיכה לארץ.

^ט במדרש רבה (יא, א): רבי נתן אומר יְבָרְכֶךָ בנכסיו, וְיִשְׁמְרֶךָ בגופך. רבי יצחק אומר והלא אם מבורכים הם שְׁמוֹרִים, ואם שְׁמוֹרִים המה מבורכים, ומה תלמוד לומר וְיִשְׁמְרֶךָ, מיצר הרע, שלא יוציאך מן העולם, וכן הוא אומר (משלי ג, כו) כִּי ה' יְהִיָּה בְּכֶסֶף וְשֹׁמֵר רִגְלָךְ מִלֶּכֶד.



ט

ישוב הקושיות

הקדמה לישוב קושיא ב

הברכה היותר נחוצה וגדולה הוא, דכשנשפע לו ממון ידע איך להתנהג בה, ולעשות בה מצות ומעשים טובים
נאָר דאָ וואָס רש"י זאָגט וַיִּשְׁמְרֶךָ מִן הַלִּסְטִים, [שהקשינו דלכאורה מיותר הוא, דאם אין
שמירה אין ברכה, ואם כן כבר נכלל בברכת יברכך גם השמירה].
[אפשר לומר דהנה] ס'איז פאָרהאַנדן, אַז דער אייבירשטער העלפט דער
אייבירשטער גיט איינעם "געלט", [איז] די גרעסטע "ברכה" אַז מ'ווייסט זיך וויאַזוי
נוהג צו זיין דערמיט, מ'זאָל טון דערמיט מצות און מעשים טובים'.
חלילה אַז מ'ברענגט עס נישט אָן [=מ'נוצט עס נישט] דאָרט וואו מ'ברויך, ווערט
מען אַליין באַרויבט. [שהאדם עצמו הוא גזול ומלסטם את עצמו מן הברכה שנשפע לו].

י

ישוב קושיא ב

הברכה וישמרך מן הלסטים, לא קאי כפשוטו שלא יגנבו הממון ממנו, דהו כבר נכלל בברכת יברכך. אבל הברכה קאי
שהאדם בעל הממון לא יגזול וילסטם את עצמו, ע"י שיתנהג בממנו שלא כהוגן, רק ידע האיד להתנהג בה באופן של ברכה
דער פסוק דאָרף נישט צו זאָגן [אַז] מ'זאָל [אײַם] נישט באַפאַלן קיין
"איינברעכערס", קיין "האָלדאַפּן", אַז דער אייבירשטער גיט [אײַם] ברכת ממון. דזה מובן
מאילוי, וכדלעיל בקושיא ב].
נאָר [דער פסוק זאָגט וַיִּשְׁמְרֶךָ, אַז] מ'זאָל זיך נישט אַליין [בארויבן], מ'זאָל זיך נישט
אַליין איבערגעבן [ביד הלסטים, דהיינו שאם] אַז מ'זאָל טון 'נישט דעס וואָס מ'ברויך',
ווערט מען אַליין באַרויבט.
דאָס קאָן זיין יְבָרְכֶךָ [בממון], און מן הלסטים וועט זיין וַיִּשְׁמְרֶךָ.

יא

ישוב קושיא ד

והוה גם כן וַיִּשְׁמְרֶךָ מיצר הרע, שלא יפתה אותך להתנהג עם הממון שלא כהוגן
[ובזה מובן היטב גם מה שדרשו וישמרך מן היצר הרע, שלא יפתה אותך להתנהג עם הממון שלא
כהוגן ח"ו].

יב

הקדמה לישוב קושיא ג - אופן א

מה שמקדים ברכת ממון לברכת תורה ותפילה, כיוצא בזה מצינו
שהפסוק מקדים את זבולן ותומך ומחזיק תורה, אל וַיִּשְׁכַּר העוסק בתורה
עקסטרעדעם [דעס וואָס] דער פסוק הייבט אָן יברכך ה' בממון, [ואח"כ אומר ברכת
התורה וברכת קבלת התפילה, לפי דרשת התרגום יונתן].
די זעלבע זאך [מצינו] ס'שטייט (ברכה לג, יח) שְׂמַח זְבוּלָן בְּצִאתָךְ וַיִּשְׁכַּר בְּאַהֲלֶיךָ,
האָט דער פסוק מקדים געווען "זבולן" בְּצִאתָךְ, פֶּאָר "יששכר".



[וכפירוש רש"י שם: שִׁמְח זְבוּלָן בְּצִאתָהּ וַיִּשְׁכַּר בְּאַהֲלֶיהָ. זבולון ויששכר עשו שותפות, זבולון לחוף ימים יִשְׁכַּן (ויחי מט, יג) ויוצא לפרקמטיא בספינות, ומשתכר ונותן לתוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה, לפיכך הקדים זבולון ליששכר, שתורתו של יששכר על ידי זבולון היתה. שִׁמְח זְבוּלָן בְּצִאתָהּ, הצלח בצאתך לסחורה. וַיִּשְׁכַּר הצלח בישיבת אַהֲלֶיהָ לתורה, לישיב ולעבר שנים ולקבוע חדשים, כמו שנאמר (דברי הימים א' יב, לג) וּמִבְּנֵי יִשְׁשָׁכָר יוֹדְעֵי בִינָה לַעֲתִים וגו' רָאִשֵׁיהֶם מֵאֲתִים, ראשי סנהדרין היו עוסקים בכך].

הגם דער עיקר איז דעך דאך דאס [מי שעוסק בתורה, נאך] **דער בורא כל עולמים**
האט 'אים' געגעבן דעם כבוד [לזבולון, עבור שנותן ממנו לחבירו העוסק בתורה].

יג

וכבר פירשתי הטעם בזה, דאך שיששכר חשוב יותר, מכל מקום נקט קרא סדר המעשה זבולון צריך להקדים תמיכתו מקודם, כדי שיוכל יששכר לעסוק בתורה, וכמו שמצינו בל"ט מלאכות שהם נמנים על פי סדר המעשה [אמנם יש לומר עוד בטעם הקדמת זבולון ליששכר], **ס'קאן זיין ווייל ס'איז "כסדרן"**, **ווייל אזוי הייבט זיך עס אן**. [כי זבולון צריך להקדים נתינתו עוד טרם שיששכר עוסק בתורה, בכדי שיהיה אפשר לו לעסוק בתורה].

[אזוי ווין] **ס'שטייט** [במשנה שבת עג]. **ביי די מלאכת שבת, רעכנט ער אויס "הל"ט**
מלאכות [אזוי ווי דער סדר [העשיה] איז, וועלעכעס ס'ווערט געטון פריער^א].
[וכמו כן בלימוד התורה] **מיט 'דעם' הייבט זיך עס אן** [בהחזקת ממון, ווייל] **אז ס'איז**
נישטאָ מיט 'וואָס', קען מען נישט 'אָנהייבן' [לעסוק בתורה].

יד

וכן בהחזקת בתי חינוך לתלמוד תורה, בעל כרחך צריכן להקדים נתינת הממון, כדי שיוכלו לסדר הכל ולגדל דור של תלמידי חכמים, ונמצא שהממון מוקדם לתורה בסדר המעשה [וכן] **ביי [החזקת תלמוד תורה של] "תינוקות של בית רבן" נאך, איידער מ'קומט נאך**
לכלל דעת, [בכדי] מ'זאל קאנען לערנען [כראוי], ברויך מען קודם באצאלן די
"מלמדים", ברויך מען קודם האָבן "געלט". **און אזוי כסדר** [גם אח"כ לצורך עסק התורה של בחורי הישיבה ואברכי הכולל, דארף מען אלץ האָבן "געלט"], **ביז ס'קאן ווערן "תלמידי**
חכמים", ביז ס'קאן ארויסקומען "א דור מיט תלמידי חכמים".

^א וז"ל רבינו במלוה מלכה וירא תשי"ז [לשון קדשו אות נא-נב]: איך פלעג צו זאגן [לבאר וואָס ס'שטייט (ברכה לג, יח) שִׁמְח זְבוּלָן בְּצִאתָהּ וַיִּשְׁכַּר בְּאַהֲלֶיהָ. [ועל זה קשה, דהתייחן זבולון, ער איז 'באטטייליגט' אין דער תורה, אז ער גיט 'צושטייער' [ליששכר שיוכל לעסוק בתורה]. אָבער פֿאַרוואָס האָט מען אים 'מקדים' געוועזן, כאָטש ס'איז טאַקע אַ גרויסע זאַך [מה שזבולון מחזיק תורה], ער איז טאַקע 'אזוי ווי' [כמו יששכר העוסק בתורה], פונדעסטוועגן אָבער סוף כל סוף איז דער עיקר תכלית [הוא התורה], די תורה איז דעך דאך דער עיקר [ונאם כן היה לו להקדים את יששכר שהוא העוסק בתורה].

האָב איך געזאָגט, אַסאַך מאָל רעכנט אויס די גמרא דעם סדר [לפי המוקדם במעשה, כגון] מ'טרעפט ביי די ל"ט מלאכות האָט מען אויסגערעכנט פריער אזוינס וואָס ס'קומט פריערער, קוצר מ'עמר [ולאחריי הלך והאופה שהם חשבים יותר], ווייל אזוי איז דער דרך, מ'שניידט, און דערנאָך באַקט מען, דער סדר איז אזוי [וכמו שאמרו בגמרא (שבת ער, ד): תנא דידן 'סידורא' דפת נקט].

דאָס איז אויך אזוי, אז מ'ווייל האָבן דאָס פלאַץ אויף תורה, מוז מען 'קודם' האָבן דאָס געלט. איבערדעם
דער זבולון, דער אַרבעט 'פריערער' פון יענעם [שעבודתו בנתינת התמיכה צריך להיות מוקדם לתורתו של יששכר],
וואָרן ער [יששכר] קאָן זיך דאָך נישט נעמען צו גאַרנישט ביז יענער [זבולון] טוט נישט עפעס.
איבערדעם זאָגט דאָס דער פסוק פריער [שִׁמְח זְבוּלָן בְּצִאתָהּ, ואח"כ וַיִּשְׁכַּר בְּאַהֲלֶיהָ], דער פסוק לערנט אים,
דו [זבולון] ברויכסט פריער צו טון נאך, דו ברויכסט פריער נאך צו טון פון יענעם [מיששכר], איבערדעם איז דער
פסוק אים דאָ מקדים [לזבולון, כדי לומר לו] דין 'אַרבעט' ברויך צו זיין 'פריער'.

- [ויעיין עוד במסיבה א' ויחי תשכ"ה באורך, ועוד בכמה מקומות].



טו

ישוב קושיא ג - אופן א

וממילא ניהא גם בכאן, מה שמקדים לדרשת התרגום יונתן את ברכת המזון, קודם לברכת הצלחת התורה וקבלת התפילה, כי על פי סדר המעשה צריך שיקדים ברכת המזון, כדי שיהיה להם האפשרות לעסוק בתורה ותפילה

איבערדעם גייט דער פסוק "כסדרן", קודם יברכה ה' במזון, [כדי דו] זאלסט עס קענען פירן [את המקום תורה], און דערנאכדעם וועט זיין יאר ה' פניו אליה, וועט ארויסקומען תלמידי חכמים פון דעם, און דער אייברשטער וועט העלפן [ישראל] וישא ה' פניו אליה [ס'וועט נתקבל ווערן די צלותא, מ'וועט לערנען און מ'וועט דאווענען]. [אבער] מיט 'דעם' הייבט זיך עס אן [בברכת המזון].

טז

הקדמה לשוב קושיא ג - אופן ב

בגמרא איבעיא ליה בתדיר ומקודש איהו מהם קודם, ורוצה להביא ראיה מברכת היין שקודמת לברכת הקידוש, דתדיר קודם למקודש. ומדחה הגמרא, דשאני התם דעל ידי קדושת השבת נעשה גם ברכת היין מקודש יותר מבנימי החול, ונמצא בברכת היין הוה הן תדיר והן מקודש, וע"כ הוא דקדים

אויסערדעם, שטייט אין די גמרא, אין די גמרא איז דא אן איבעיא [תדיר ומקודש] איזה מהם קודם, דהכלל הוא] כל התדיר מחבירו [קודם לחבירו], "תדיר" דאס איז קודם לחבירו, און [גם יש כלל] "מקודש" איז קודם, איז אן איבעיא אין די גמרא אין זכחים דף צ"א (ע"א), [כשיש לפנינו] "תדיר ומקודש", איינס איז "תדיר" און איינס איז "מקודש", וועלעכעס קומט פריער?

קלערט מען אריין וועלעכעס איז פריער, און די גמרא ברענגט כמה ראיות [דתדיר קודם למקודש, ומדחה אותן, און] מ'האט נישט פושט געווען. ברענגט די גמרא [אחד מהראיות דתדיר קודם למקודש, ווייל] מ'האט מקריב געווען למשל "תמידין" פאר די "מוספין", מוספין זענען דאך מער "מקודש" [דבאים מחמת השבת ושם שבת עליון].

און [עוד הביאו ראיה דתדיר קודם, דמצינו] ביי קידוש [שאומרים] "ברכת היין" [בזרא פרי הגפן] און דערנאכדעם זאגט מען דעם [ברכת] "קידוש", איז קודם דער "וויין", [הגם כי ברכת] 'קידוש' איז דאך מער "מקודש", נאך וואס דען, ווייל דאס [ברכת היין] איז "תדיר", [שאומרים אותו בכל פעם ששותין יין, על כן מקדימין לברכת היין], זע איך דאך אז תדיר ומקודש [תדיר קודם].

זאגט די גמרא ס'איז נישט קיין ראיה, ווייל דער [ברכת] "קידוש" דערנאכדעם, דער "שבת", דאס העלפט אויף "ברכת היין" אויכעט [ש נעשה גם כן "מקודש", והוי ברכת היין "תדיר" וגם "מקודש"], דאס [ברכת היין] ווערט אזוי מקודש פונקט ווי יענע [ברכת קידוש], פונקט ווי דאס אנדערע, איבערדעם איז מען עס מקדים, [ווייל] ס'איז "תדיר" [אויך], איי ס'איז [ברכת השבת מקודש], דאס [ברכת היין] ווערט אויך "מקודש"^ב.

^ב בגמרא זכחים (ז-צא): איבעיא ליה "תדיר ומקודש" איהו מהם קודם, תדיר קודם משום דתדיר, או דלמא מקודש קדים דקדיש. תא שמע תמידין קודמין למוספין, ואף על גב דמוספין קדישי. אטו שבת למוספין אהנאי לתמידין לא אהנאי. תא שמע מוספי שבת קודמין למוספי ראש חודש, אטו ראש חודש למוספין ידידיה אהני למוספי שבת לא אהני. תא שמע מוספי ראש חודש קודמין למוספי ראש השנה, אף על גב דראש השנה קדישה. אטו ראש השנה למוספי ידידיה אהני למוספי ראש חודש לא אהני. תא שמע, דבר אחר ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם (פסחים קיד), אף על גב דברכת היום קדישה. אטו שבת לברכת היום אהנאי לברכת היין לא אהנאי. תא שמע דאמר רבי יוחנן הלכתא מתפלל אדם של מנחה ואח"כ של מוספין, אטו שבת לתפלת מוספין אהנאי לתפלת מנחה לא אהנאי. (רע"ש עור)



יז

ישוב קושיא ג - אופן ב

כשנותנים מומן להחזקת תורה ותפילה, נעשה המומן עצמו "מקודש" ע"י התורה והתפילה. וגם המומן הוא "תדיר" יותר, די לכל דבר ולכל איש נצרך לו המומן. וממילא הוא המומן הן "תדיר" והן "מקודש", ולכן שפיר הקדימו הכתוב לברכת המומן

דאָס קאָן זיין, ער 'הייבט אָן' פאַרדעם [מיט יִבְרָכְךָ] בממון, [ומקדימו לברכת תורה ותפילה, אף שתורה ותפילה מקודש וחשוב יותר].

[ווייל] אַז דער אייבירשטער העלפט דערנאָכדעם [כשיועד איך להתנהג בממונך], אַז ס'ברענגט "תורה" מיט "עבודה", קומט דאָס "געלט" אַריין אין דער 'קדושה' אַריין, ווערט דאָס "מקודש" אַזוי ווי דאָס, [שהממון נעשה מקודש כמו התורה ותפילה עצמה]. קודם 'דעס' [הממון] איז "תדיר", דעס ברויך מען [אַלץ], דעס איז דאָך דאָס ברויך 'יעדערער', און מ'ברויך 'כסדר'. נאָר 'יענעס' [תורה ותפילה] איז דאָך, ס'איז דאָך אָבער "מקודש".

דער פסוק זאָגט מיר אָבער [במה שמקדים ברכת הממון תחילה], ער וויל מיר ווייזן, אַז דער אייבירשטער וועט העלפן אַז דו וועסט געבן צום תכלית, דו וועסט געבן דאָרט וואו מ'ברויך, וואו ס'קומט אַרויס "תורה" מיט "תפילה", און כסדר, נעמט מען "דאָס" אויך אַריין, קומט "דאָס" אַריין אין דער זעלבער קדושה [כמו עסק התורה והתפילה], ביסט דו [נותן הממון] באַטייליגט אין דער 'קדושה' וואָס ס'איז אַרויסגעקומען [ע"י העוסק בתורה ותפילה].

איבערדעם איז דער פסוק 'מקדים' דעם יִבְרָכְךָ ה' בממון, מ'זאָל ווייזן אַז 'דעס' [הממון] איז טאַקע "תדיר ומקודש", אַז ס'ווערט מקודש פון דעם [ממה שנותן הממון להחזקת תורה ותפילה]. ער זאָל מיר ווייזן, אַזוי ווי דאָרטן וואו איך בין מקדים ברכת היין לברכת קידוש [לפי שגם ברכת היין נעשה מקודש ע"י ברכת הקידוש, כמו כן הכא] דאָס איז טאַקע איינס [הממון עם התורה והתפילה, וחשיבות אחד יש להם].

יח

הקדמה לישוב קושיא א

(עד אחר אות כא)

בברכת כהנים רמוז כמה וכמה ברכות לאין שיעור, וכמו שדרשו במדרשים

איך וועל נישט מאריך זיין, איך וועל נאָר זאָגן [לבאר] וואָס ס'שטייט [אָמור לָהֶם]. דער תוכן דערפון, מ'האָט אַריינגעשטעלט אין דעם ברכת כהנים אַן אַ שיעור פשטים [כמבואר במדרשים באורך]. ס'איז אַ כלל גדול (עירובין יג:) אלו ואלו דברי אלקים, אַלדינגס איז אמת.

יט

[קושיא ה]

המפרשים הקשו דלכאורה היה להם לומר בלשון נוכח כלפי הקב"ה, "ברכם, שמרם" וגו'. כמו שמצינו הלשון בכל התפילות. ולמה אומרים בלשון נוכח כלפי המחבר, "יברכך, וישמרך" וגו'.

נו לעולם ביי א תפילה [מדברים בלשון נוכח להקב"ה, ולא בלשון נוכח אל העם].

זיי פרעגן דאָך די קשיא [על נוסח ברכת כהנים], וואָס דאָרף מען עפעס זאָגן [בלשון נוכח] צו יענעם, יִבְרָכְךָ ה' בממון, מ'דאָרף זאָגן [בלשון נוכח] צו השם יתברך, בְּרַכְם בממון, בְּרַכְם שְׁמֵרָם, מ'דאָרף רעדן 'צו השם יתברך', נישט רעדן 'צו יענעם' [למי שמקבל הברכה].

כ

[ישוב קושיא ה]

בגמרא אמרו דאין לבקש על שני דברים כאחת, אלא באם יבקש באופן כזה לכלול שניהם בבקשה אחת קאָן זיין, די גמרא זאָגט²⁷, אויף צוויי זאכן אויפאַמאַל קען מען נישט מתפלל זיין.

ס'איז געווען פּפּנאָ ומוּתא, [והיו דנין] אויף וועלעכס דאָרף מען [לקבוע תענית ובקשת רחמים], האָט מען זיך בוחר געווען אַזוינס וואָס ס'איז כולל ביידע.

כא

ולכן אם היו אומרים ברכת כהנים בלשון "תפילה", לא היה אפשר לכלול כל כך ברכות בבת אחת. אבל כשאומרים בלשון "ברכה" בלשון נוכח, אז אפשר לכלול לכל אחד למלא כל משאלותיו ומחסוריו אין ברכת כהנים ליגט זייער אַסאך [ברכות]. איינער ברויך דאָס [און איינער דאָס], יעדער ברויך עפעס אַנדערש. ס'איז פאַרהאַנדן איינער וואָס ער איז מער אַנגעוויזן אויף 'דעם', און איינער איז מער אַנגעוויזן אויף 'עפעס אַנדערש'. ס'איז דאָ פאַרשידנס, ס'ליגט זייער אַסאך [משאלות שונות וצרכים שונים של בני ישראל, בהברכות של ברכת כהנים].

[וממילא] אַז מ'וועט זאָגן אַ "תפילה" פאַר השי"ת, ווי קען מען עפעס מתפלל זיין אויף אַזויפיל זאכן אויפאַמאַל, די גמרא זאָגט דאָן אַז נישט. [אמנם כשהוא בלשון פון] אַ "ברכה", אין אַ ברכה איז מען מרמז, דאָרט ליגט אַלעס, מ'זאָגט פאַר 'אים' [בלשון נוכח כלפי המתברך, שיתברך כפי מחסורו וצרכיו], טרעפט מען [אין לכל אחד כפי משאלתו], דאָרף מען יעדן 'איינטרעפן' דעם וואָס 'ער' ברויך.

כב

ישוב קושיא א

וזה שהוסיף הכתוב לומר "אָמור לָהֶם", היינו שיאמרו לכל אחד ברכתו כפי הצורך שלו איבערדעם זאָגט ער כה תְּבַרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, זיי בענטשן, [ומוסיף] "אָמור לָהֶם", מ'זאָל זאָגן פאַר יעדן, יעדן וואָס ער ברויך, דעם ליגט אין דעם יְבָרְכֶהּ ה' וְשִׁמְרֶהּ ליגט אַלעמען, יעדער וואָס 'ער' ברויך.

כג

ברכת הקורש

דער בורא כל עולמים זאָל העלפן טאַקע, טאַקע אין דעם כח [של מצות צדקה והחזקת התורה], אַז מ'זאָל האָבן, מ'זאָל קענען [געבן], מ'זאָל זוכה זיין אין די 'ערשטע' ברכה [יברכך "בממוין"].

²⁷ בגמרא תענית (ח): בימי רבי שמואל בר נחמני הוה פּפּנאָ ומוּתנא [רעב ומגפה ביחד], אמרי היכי נעביד, ניבעי רחמי אַתְרֵתִי, לא אפשר. אלא ליבעי רחמי אַמוּתנא, וְכִפְנָא נִיסבול. אמר להו רבי שמואל בר נחמני, ניבעי רחמי אַפּפּנא [פירש"י: דליתבי שובעא, ומותנא ליבטל ממילא], דכי יהיב רחמנא שוּבְעָא, לחיי הוא דיהיב [לחיים ולא למתים, דאינו מביא שוּבְעָא כדי להמית בני אדם אלא כדי שיחיו], דכתיב (תהלים קמה, טז) פּוֹתַח אֶת יָדָהּ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן [שובע נותן לבני אדם חיים].

ומנלן דלא מצלינן אַתְרֵתִי, דכתיב (עזרא ח, כג) וַנְּצוּמָה וַנִּבְקָשָׁה מֵאֱלֹהֵינוּ עַל "זאת" [על חדא משמע], מכלל דאיכא אחריתי. במערבא אמרי משמיה דרבי חגי, מהכא (דניאל ב, יח), וְרַחֲמִין לְמַבְעָא מִן קֳדָם אֱלֹהִים שְׁמִיא "על רַחֲמֵי דְנָה" [די לא יְהִירֶדּוּ דְנִיאל וְחִבְרֵיהּ עִם שְׁאָר חֲפִימֵי כְּבֵל], מכלל דאיכא אחריתי.

מ'זאל האָבן הצלחה. און מ'זאל קענען.

מ'זאל קענען דורכפירן, מ'זאל קאָנען מעמיד זיין דורות פון אידן, בקדושה וטהרה, מיט "תורה".

און די אַלע וואָס זיי נעמען טייל דערינען, זעלבסט פאַרשטענדליך ווי כ'האָב פריער געזאָגט ס'ווערט צוריק "מקודש" [דאָס געלט].

דער בורא כל עולמים זאל יעדן געבן 'זיין' ברכה, דעס וואָס 'ער' ברויך, און וואָס ס'קומט צו 'אים', וואָס ס'קער צו 'אים'. [וכדלעיל בישוב קושיא א].

הקדוש ברוך הוא ווייסט דאָך יעדן [וואָס ער ברויך], יעדערער ווייסט וואָס ער ברויך און השי"ת ווייסט [באמת מה שצריכים], אונז ווייס מיר נישט, איינער פונעם 'אָנדרער' ווייסט נישט, און יעדערער ביי זיך ווייסט 'אַמאָל' [=לפעמים], אויך נישט אַלעמאָל, אַמאָל ווייסט מען אַליין נישט וואָס מ'ברויך, אַמאָל מיינט מען [אויף] אַ זאך [אַז] ס'איז פאַר אים 'גוט', און דערווייל איז אים גאָר גוט 'עפעס אָנדערש'.

נאָר השי"ת ווייסט 'אַלעמאָל' [פאַר] יעדן וואָס ס'איז גוט.

איבערדעם זאָגט ער, זאָגט אונז דער פסוק, כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל "אַמור לָהֶם" (קושיא א), יעדן וואָס ער ברויך, יִבְרַכֶּךָ (קושיא ה). זאל דער אייבירשטער העלפן זאל ער טאָקע [האָבן] די אַלע ברכות וישועות.

מ'זאל מיר זוכה זיין מ'זאל מיר האָבן הצלחה.

דער בורא כל עולמים זאל אונז מציל זיין מכל צרה וצוקה, איבעראַל אין די גאַנצע וועלט, מ'זאל ניצול ווערן במהרה".

מ'זאל קאָנען מגדיל זיין, להגדיל תורה ולהאדירה, און מרחיב זיין דעם גבול הקדושה.

דער אייבירשטער זאל העלפן די אַלע, דאָס דאָרף מען נישט זאָגן - דער אייבירשטער זאל העלפן - יישר-כח פאַר די אַלע וואָס זיי נעמען טייל דערינען, מ'דאָרף נישט אויסצורעכענען, כבוד אכסניא און די אַלע מתעסקים, יעדערער ווייסט דאָך, "אַמור לָהֶם", פאַר יעדן עקסטער, יעדער זאל זיך שפירן 'דערינען', איך קאָן נישט אַזויפיל אויסצורעכענען ווער ס'האָט געגעבן.

דער אייבירשטער זאל העלפן די אַלע, דער בורא כל עולמים זאל געבן אַ ברכה פאַר אידן, בכלל ובפרט.

מ'זאל מיר געהאָלפן ווערן במהרה, מ'זאל מיר זוכה זיין אַקעגן צו גיין פני משיח צדקינו בנחת ובשמחה, מתוך נחת, בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

י' דיבורים אלו נאמרו יום אחד קודם שנפרצה מלחמת ששת הימים ע"י הציונים שהתגרו עם הערביים (שנמשכה מיום ב' נשא עד יום ד' נשא תשכ"ז), וכבר היה המצב מתוח, ועל זה רומז רבינו שאחב"י בכל העולם ינצלו מכל צרה וצוקה.

